

S p i r i t u a l i t a

only Contents [CZ]

Summary [ENG] and Resume [CZ]

*pouze obsah (česky) a resumé
v angličtině a češtině*

Fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky,
teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky,
sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců
Sborník transdisciplinárních esejů s mezinárodní účastí

Editoři:

doc. PaedDr. Hana Babyrádová, Ph.D. a doc. PhDr. Jiří Havlíček

© recenze publikace, říjen 2008

Copyright © Masarykova univerzita, 2006

ISBN 80-210-4206-0

Památce Evžena Linaje

ÚVOD / 13 OBSAH

Jiří Havlíček: Úvodní křest ... / 15

Hana Babyrádová: Původ a přítomnost fenoménu spirituality / 23

*I SPIRITUALITA Z POHLEDU SPOLEČENSKÝCH
A HUMANITNÍCH VĚD / 29*

*Luboš Bělka: Tibetská náboženská zobrazení a jejich
religionistická refl exe: Text—obraz—rituál / 31*

*Jakub Havlíček: Duše věcí — Obřady za vysloužilé
předměty v náboženstvích Japonska jako projev animismu / 47*

*Jakub Hlaváček: Hledání materie spirituality. Spiritualita
z pohledu tradiční alchymie neboli řeč alchymie dnes / 67*

- Aleš Chalupa: Tichá modlitba v římském náboženství / 73*
Radovan Rybář: Filozofický pohled na spiritualitu / 83
Jana Skácelová: Spiritualita a genius loci / 91
Ivan O. Štampach: Nahradila spiritualita náboženství? / 99
Václav Umlauf: Fenomenologie spirituální a estetické zkušenosti / 107
Kenneth G. Hay: Concrete abstractions and intersemiotic translations: the legacy of Della Volpe / 117
Kenneth G. Hay: Konkrétní abstrakce — zkoumání Della Volpeho perspektivy v ateliéru praxe / 127
Benedict Read: Statuemanía — the British contribution / 133

II FENOMÉN SPIRITUALITY V DĚJINÁCH A V TEORII UMĚNÍ / 141

- D. Ž. Bor: Tvůrci slovních hříček / 143*
Martin M. Mrskoš: Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou / 157
Marcela Zemanová: Ženskost v umění a spiritualita / 163
Aleš Navrátil: Architektura z hlediska spirituality / 169
Lucie Bartoňková: Spirituální a pseudospirituální přístup k ikoně / 177
Blahoslav Rozbořil: Socioart a spiritualita / 181

Olga Badalíková: Motiv zvířete v současné prostorové tvorbě, jako projev polaritý mezi oblastí spirituálna a exaktních věd.

Futurologické perspektivy / 189

Jaroslav Krátký: Středověká spiritualita na příkladu iluminace z titulního listu Gumpoldovy legendy o svatém Václavu / 195

Pavol Černý: Ženská spiritualita českého středověku a její projevy ve výtvarném umění / 219

Jiří Havlíček: Laboratoř velkých koncepcí / 237

Chantal Detcherry: Le Roi de la danse / 257

Hana Myslivečková: Portrétní náhrobek — jeden z projevů renesančního humanizmu / 265

Winfried Schmidt: Bildende Kunst und Spiritualität / 273

Harald Naß: Mystik und Kunst / 301

III SPIRITUALITA OČIMA TVŮRCŮ / 309

Dana Puchnarová: Duchovní síla a moc barev. Spirituální kořeny moderního umění, moje práce, hudba a ideály / 311

Jiří Nečas: Spirituální povaha mezijazykových kreseb / 319

Milan Ohnisko: Otázka spirituality v poezii / 331

Jan Koblasa: O spiritualitě. O vzniku vzniku (Andělé) / 337

Jiří Krtička / 349

Libor Jaroš: Mystérium barev / 357

Stanislav Malý: Údolí Martyrion / 369

Pavel Panoch: Poznámky k sochařským objektům

Stanislava Malého / 375

Petr Veselý / 379

Marie Veselá / 389

Inge Kosková / 399

Vladimír Havlík: SOFT SPIRIT (texty z let 1990–2006) / 403

Petr Jochmann / 417

Ondřej Michálek: Nalezenci / 423

IV SPIRITUÁLNÍ ASPEKTY VE VÝCHOVĚ UMĚNÍM / 433

Jana Hubáčková: Spiritualita, umění a mravnost / 435

Hana Babyrádová: Dílo jako modus sebepoznání a spirituality / 441

Zdeněk Hosman: Spirituální kořeny výtvarného vyjadřování / 453

Jan Slavík: Spiritualita v arteterapii / 465

Karel Řepa: Fragmenty duchovnosti a dekonstrukce v umění / 477

Jiří David: Duševní identita z hlediska psychologie / 483

Jiří David: Ekologie dětské duše a její pout' labyrinty výchovy

(In memoriam Evžena Linaje) / 489

Evžen Linaj: Výtvarná pedagogika a ontotvorná metafora srdce / 495

Ludmila Fidlerová: Něžný princip aneb Výtvarná výchova jako stav veselé mysli / 501

Michaela Mach: Spiritualita ve výchově / 507

Max Kläger: Spiritualität bei künstlerisch tätigen geistig behinderten Personen / 511

Michael Paraskos: The Curse of King Bomba: Or How Marxism Stole Modernism / 521

ZÁVĚR / 535

Martin M. Mrskoš: Alchymie chuti aneb Spiritualita (v) žaludku / 537

Resume / 539

Summary / 541

SUMMARY

The monography *Spiritualita* (Spirituality) comprises work by authors from seemingly distant yet intertwined areas in

humanities. In early 2006, we asked distinguished authors, writers and artists as well as young researchers (doctoral students) to formulate their views on the phenomenon of spirituality in the past or present of human culture, in the form of essays or through art. We were pleased by the response that was reflected in the number of proposals and in the intensity of the sentiment expressed in the works. The papers we received were then organised into the following chapters: the first is Humanities, then comes Theory and History of Art, the third is Artists/Authors, and the fourth is Art Education.

The aim of the book is not to present the outcomes of empirical research into a phenomenon that is underestimated today or even displaced from amongst the topics of research discourse: spirituality. Rather, it was to compile texts that view spirituality from different perspectives, which, however, in the end turn out to be logically interwoven.

Spirituality is very important in the educational context. The spiritual dimension of life is viewed as the basis of human existence and its development. It may not be present explicitly in education, yet at critical moments it can play a key role. If the child and later the young adult is capable of anticipation and reflection upon the spiritual nature of life then this profound root of humanity will aid them at critical junctions in their lives.

In the first chapter, which compiles papers from the humanities, following topics can be found: Tibetan religious depiction and its

religionistic reflection, the Souls of Things –animism in Japan, the matter of spirituality from an alchemist perspective, prayer in Roman religion, spirituality from the point of view of philosophy, spirituality and genius loci, spirituality vs. religion, phenomenology of spirituality in relation to experience, studying spirituality from the perspective of information transformation, and the spiritual contents of the nineteenth and twentieth centuries' sculpture.

In the second chapter, which deals with the theory and history of art, there are topics like the etymology of myth, Meister Eckhart's heritage, femininity in art and spirituality, spirituality in architecture, spiritual and pseudospiritual approaches to icons, spirituality and socioart, the polarity between spirituality and science, the spirituality of the Middle Ages from a contemporary perspective, femininity in the spirituality of the Czech Middle Ages, the spiritual aspects of contemporary art, the spiritual nature of dance and poetry, the spiritual aspects of visual analysis of selected works of various styles and times, and mysticism and art.

The third chapter is dedicated to the authors, mostly artists and includes paintings, sculptures, and essays on topics such as: the spiritual roots of modern art, the spiritual nature of interlingual drawings, creativity in art and poetry, expressing spirituality in minimalist painting and drawing, graphic representations of mantras, individual graphic representation of cathedral ground plans, and residual aspects of art.

The fourth chapter presents texts by distinguished authors from the theory and practice of art education. This chapter also includes papers by young researchers: doctoral students of the Department 542

of Art Education of the Faculty of Education at Masaryk University in Brno and the Department of Education of the Faculty of Theology at the University of South Bohemia in České Budějovice. One paper (E. Linaj) is published in memoriam. Thematically, the chapter deals with the relation between depicting spirituality in art and morality, spirituality and the self-knowledge mode, spiritual roots in art, spirituality in art therapy, reconstruction in art from a spiritual perspective, the need for identity from a psychological perspective, ecological spiritual insights into a child's soul, ontological aspects of the metaphorical approach to spirituality, the stimulative character of spirituality in the teacher-pupil relationship, a spiritual approach to art education, the spiritual character of art produced by people with mental disabilities, and diagnostic features of individual spiritual development.

The overall message of the book was aptly formulated by one of the reviewers: The book follows the principle, formulated in one of the papers: spirituality cannot be subject to logical discourse. There is neither a vain a□ empty at a definition of spirituality, nor there is any a□ empty to classify and organise various perspectives on spirituality; there are no solutions or suggestions on how to bring spirituality into everyday life. Thanks to the fact

that there are no such conscious attempts, one could almost say that all of that was achieved. The fact that the book was prepared by academics is a sign of its high quality. Even though highlighting any form of metaphysics seems very rare today, it is the vital yin to the strict and pragmatically rational yang of present times.

The quality of the book is greater than the mere sum of individual contributions (ThMgr. Milan Klapetek).

Hana Babyradová a Ludmila Fidlerová

RESUME

Monotematická studie Spiritualita zahrnuje příspěvky autorů se zdánlivě samostatných, ale vnitřně provázaných humanitních oborů. Začátkem roku 2006 jsme oslovili již renomované odborníky z humanitních věd, začínající vědecké pracovníky (doktorandy) a literární a výtvarné tvůrce k tomu, aby se v buď esejisticky formulovaných statích nebo prostřednictvím vlastních děl vyslovili k existenci fenoménu spirituality v minulosti i současnosti lidské kultury.

Byli jsme překvapeni pozitivní odezvou, projevenou jednak počtem nám zasláných příspěvků a jednak intenzitou vyslovovaných názorů k zadanému tématu. Příchozí texty jsme rozdělili pouze rámcově dle stěžejních oblastí do následujících kapitol.

První z nich představují Humanitní vědy, druhou pak Teorie a dějiny umění, třetí Tvůrci a čtvrtá je Umělecká výchova.

Smyslem publikace nebylo podat výsledky řízeného bádání v oblasti fenoménu dnešní společnosti přezíraného či dokonce vytěšňovaného z okruhu aktuálních témat řešených na poli tzv. vědeckého diskurzu – spirituality, nýbrž shromáždit texty nazírající samu spiritualitu z různých úhlů pohledu, které se v konečné fázi ovšem začaly jevit jako logicky provázané.

Považujeme toto téma za závažné mimo jiné také ve vztahu k výchově, jelikož tato publikace byla připravována na půdě

pedagogické fakulty. Spirituální povaha života se nám jeví jako fundament lidské existence a jejího vývoje. Ve výchově má mnohdy latentní povahu, avšak v klíčových momentech může sehrát zásadní roli. Pokud je dítě, posléze mladý dospělý vybaven schopností anticipace a reflexe spirituální povahy života, lze předpokládat že tento jeho hluboce zakotvený kořen lidskosti se mu stane záštitou řešení důležitých životních situací.

V první kapitole, ve které jsou publikovány příspěvky z humanitních věd, najdeme následující témata: tibetské náboženské zobrazení a jeho religionistické reflexe, animismu v náboženstvích Japonska příznačně nazvané Duše věcí, materie spirituality z pohledu alchymie, modlitba v římském náboženství, spiritualita z pohledu filosofie, spiritualita a genius loci, otázky zástupnosti spirituality a náboženství, fenomenologie spirituality ve vztahu ke zkušenosti, zkoumání spirituality z pohledu převoditelnosti informace a duchovní obsahy sochařství 19. a 20. století.

V kapitole druhé vztahující se k teorii a dějinám umění jsou obsažena témata mýtoetymologická, kontemplace nad odkazem Mistra Eckharta, ženská v umění a spiritualitě, architektura z hlediska spirituality, spirituální a pseudospirituální přístup k ikoně, spiritualita a socioart, polarita mezi oblastí spirituální a exaktních věd, středověká spiritualita z pohledu dnešního vnímatele, ženská ve spiritualitě českého středověku, spirituální aspekty současného výtvarného projevu, duchovní povaha tance a poezie, spirituální

aspekty v obrazové analýze vybraných děl různých uměleckých stylů a epoch, mystika a umění.

Kapitola zasvěcená samotným tvůrcům – převážně výtvarným umělcům – představuje volný sled příspěvků v podobě obrazů, dokumentací prostorových děl a esejistických projevů. Dotýká se následujících námětů: spirituální kořeny moderního umění, duchovní povahy mezijazykových kreseb, komplementarita pojetí 540

tvůrčího přístupu v prostorové tvorbě a poezii, vyjádření duchovna v minimalistické malbě a kresbě, grafická reflexe manter, svěbytná grafická reflexe chrámových půdorysů a reziduální povahy zobrazovaného.

Čtvrtá kapitola představuje texty předních odborníků z teorie a praxe umělecké výchovy. Do této kapitoly jsou zařazeny i eseje nejmladších autorů – interních a externích doktorandů Katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Katedry pedagogiky Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jeden příspěvek (E. Linaj) zveřejněn in memoriam. Tematicky uchopuje vztah znázorňování spirituality v umění k mravnosti, spiritualitu a modus sebepoznání, duchovní kořeny ve výtvarné tvorbě, spiritualitu v arteterapii, námět rekonstrukce v umění z pohledu spirituálního, potřebu identity z hlediska psychologie, ekologickospirituální pohledy do dětské duše, ontologické aspekty metaforického pojetí spirituality, iniciační povahu

spirituality ve vztahu učitele a žáka, spirituální přístup uskutečňování
výtvarné výchovy, spirituální povahu umění lidí s duševním
postižením a diagnostické rysy individuálního duchovního vývoje.

Celkové poselství publikace je výstižně charakterizováno v jednom
z recenzních posudků:

Sborník je věren zásadě, obsažené v jednom z příspěvků – spiritualitu nelze
podrobit logickému diskurzu. Není zde přítomen marný pokus spiritualitu
defi novat, není zde snaha hledání a pohledy řadit a systematizovat, nejsou
zde pokusy o řešení ani návody, jak vnést spiritualitu do života. Díky
tomu, že se o to vědomě neusiluje, bylo by takřka možno říci, že se to všechno
podařilo. Je to o to cennější, že tento soubor vzniknul na akademické půdě
a nese tedy i tímto punc dobré kvality. I když vyzvedání jakékoliv metafyziky
může být vždy považováno za hlas volajícího na poušti, je ono nezbytný jin
k tvrdému pragmaticky racionálnímu jang našeho času.

Jsou-li jednotlivé příspěvky položkami, pak jejich suma ve sborníku obsažená
je vyšší než jejich prostý součet. (ThMgr. Milan Klapetek)

Hana Babyrádová a Ludmila Fidlerová